

I skyrius

Gervė

Paprastai likimas švaistosi smūgiais.

Retai kada apkabina. Taip, kaip dabar.

Žilaplaukė moteris rūpesčio raukšlių išvagotu veidu raudodama glaudė Kati prie savęs taip stipriai, lyg nenorėdama jos niekada paleisti. Kati juto jos ašaras, lašas po lašo srūvančias kaklo linkiu.

Toji moteris buvo Gudruna Lupenau, o Kati buvo ką tik perskaičiusi jai laišką. Trisdešimt pirmąjį. Beliks šeši.

Kai tos spalio septintosios rytą leidosi į Zenthofą gatvę, Kati tikėjosi, kad Gudruna Lupenau ją apšauks, galbūt net rėš antausį, bet tikrai ne apkabins.

Kai susiruošdavo įteikti laišką, ji eidavo pėsčiomis. Užtrukdavo, tiesa, kiek ilgiau, bet tai ramino labiau nei sėdėjimas automobilyje, kai negalėdavo pajudėti. Vis dėlto širdis kaskart daužėsi.

Eidama pro kapines, Kati išvydo medinį kryžių ant motinos kapo ir nejučia prisiminė pirmąjį laišką. Anuomet dar nežinojo, kad teks parašyti tiek daug kitų.

Tą laišką parašė po laidotuvių dėl prie kapo pasakytos kalbos. Ši buvo lyg drabužis, kabantis pigių tekstilės gaminių krautuvėje. Visiems tinkamo dydžio. Pakeitus vardą ir pavardę, gimimo

ir mirties datą, kalba būtų tinkama bet kuriam žmogui. Arba jokiam netinkama. Prie liūdesio dėl motinos mirties prisidėjo įtūžis dėl tų bedvasių žodžių. Kati buvo tvirtai pasiryžusi per laidotuves neverkti, nes žinojo, jog pradėjusi negalės liautis. Visgi klausantis tos kokčios kalbos sulaikyti ašarų buvo tiesiog neįmanoma. Jos sruvo per blakstienų tušą lyg juodas rašalas.

Vos grįžusi namo, Kati stvėrė telefoną, ketindama išreikšti nepasitenkinimą kunigui, tačiau pabūgo, kad iš susijaudinimo neišlietų minčių netinkamu būdu. Kad žodžiai nesusikrautų į bokštą, kuris subyrėtų papūtus lengvam vėjeliui. Rašydama laišką galėtų rūpestingai suformuluoti mintis. Tad ėmė dairytis popieriaus ir prisiminė dėžę su sviestiniu popieriumi, kurio tėvas jai kadaise buvo pririnkęs.

– Jis tik tau, – pasakė kruopščiai nuvalęs nuo lapų trupinius ir kitus likučius. – Vėliau galėsi padaryti ką nors gražaus. – Jis galvoje turėjo rankdarbių kopijavimą.

Plonytis, šiugždantis popierius Kati visada atrodė nepaprastas, tarsi skirtas burtažodžiams užrašyti. Vangiai sugerdavo spalvą, rašomojoje mašinėlėje ant tinkamai supjaustytų lakštų šen bei ten rasdavosi rašalo debesėlių, tačiau nežymus žvilgsys raidėms ir žodžiams teikė ypatingo švytėjimo. Kati priekaištavo kunigui, kad dėl jo žodžių motinos laidotuvės iš tiesų buvusios anonimiškos. Vien tuščios frazės, visiškai neteikiančios peno artimųjų širdims ir sieloms. Ji parinko kitus žodžius, sudėjo daugybę šauktukų (buvo taip gera stipriai spausti atitinkamą mašinėlės klavišą), prakeikė Dievo vardą daugybę kartų (ir buvo taip malonu, kad tai darė kiek tik įmanydama) ir šiaip negailėjo vaizdingų posakių (kurie, kaip ji tikėjosi, kunigą kaip reikiant šokiruos).

Laiškas buvo atspausdintas, tiksliau tariant, išreiktas.

Baigusi laišką ir įkišusi jį į voką, Kati susimąstė, prieš kiek laiko paskutinį kartą buvo rašiusi laišką. Ne telefono žinutę, ne

raštą darbo reikalais, o laišką – nuo vieno žmogaus kitam. Bene mokykloje, tuometei susirašinėjimų draugei, nuo kurios ją skyrė ištisas vandenynas. Tai buvo prieš dvidešimt metų, nes jai jau trisdešimt devyneri.

Mokyklos laikais buvo ir kitų laiškų, gyvybiškai svarbių, bent jau anuomet jai taip rodėsi: „Ar nori su manimi žaisti? Pažymėk kryžiuku: Taip / Ne / Galbūt.“ Arba: „Susitinkame šiandien už sporto salės. Noriu Tau kai ką pasakyti...“ – su mėlyna širdele „Pelikano“ rašalu.

Patys gražiausi laiškai, kuriuos Kati buvo gavusi, rašyti jos senelės Katarinos. Kiek Kati prisimena, senelė buvo per sena keliauti ir kasmet per Kalėdas parašydavo laišką. Iš pradžių pridėtas banknotas buvo brangesnis nei žodžiai, tačiau su kiekvienais metais Kati požiūris vis labiau keitėsi ir vėliau pinigų neberekėjo, kad laišką atplėštų ir perskaitytų dar prieš išpakuodama kitas dovanas.

Laiškas – tai laikas ir pastangos, mintys apie kitą. Brangiausia dovana. Tuo atžvilgiu jis prilygo pačių virtai uogienei, net jei ši buvo klaikus skonio, pačių megztooms kojinioms, net jei šios graužia, ir pirmosioms neatpažįstamoms keverzonėms, kurias su pasididžiavimu įteikia vaikai. Visa be galo vertinga, kai suvoki, kas iš tiesų buvo dovanota.

Tik jei laiškas kunigui buvo dovana, tuomet ji tokia, kokios šis tikrai nenorėjo.

Vis dėlto buvo gera jį išsiųsti.

Kai neatėjo atsakymas net ir po savaitės, Kati ėmė kilti abejonų, ar kunigas laišką apskritai perskaitė ir ar kunigo sekretorė nebus išmetusi jo į šiukšliadėžę. Akimirksniu vėl sukilo pyktis, įsiplieskė lyg ugnis. Nieko nelaukusi parašė dar vieną laišką (su dar daugiau šauktukų), nuėjo į kleboniją, paskambino ir perskaitė jį nustėrusiam kunigui. Šis stovėjo su šlepetėmis ir chalatu klebonijos tarpdury ir nepaliaudamas grąžė rankas, lyg galėtų pakeisti tai, kas dabar vyko.

Skaityti Kati buvo nelengva, anaip tol. Ji nepajėgė pakelti žvilgsnio į kunigą, o tuo labiau pažvelgti jam į akis. Šiaip ar taip, sulig kiekvienu ištartu žodžiu jai buvo vis lengviau atsitiesti, o balsas, kuris iš pradžių drebėjo, darėsi vis tvirtesnis.

Kai baigė, įspraudė kunigui į nugrąžytas rankas laišką ir nuėjo. Į jo šūksnius neatsiliepė.

Likite sveiki – tokie buvo paskutiniai laiško žodžiai, kuriais ji uždarė ir užsklendė paskui save duris.

Žingsniai atgal į namus Kati pasirodė lengvesni. Visgi ji juto, kad kažkur tebeslegia našta, kad kažkur dar gula neištarti žodžiai, kuriuos galų gale reikia išsakyti. Kad, norint išsivaduoti iš gniaužtų, reikia parašyti daugiau laiškų. Popierius gali būti velniškai aštrus ir įpjauti, jo kraštai lyg ašmenys.

Svarbiausi buvo tie du nepaprasti žodžiai *likite sveiki*. Ištarti nuoširdžiai, jie išlaisvina. Šiais žodžiais ji išliejo visą savo įtūžį, neapykantą, nusivylimą.

Kati nutarė veikti chronologiškai ir ėmė svarstyti, kada vaikystėje patyrė nuoskaudų, įsirežusių į atmintį. Kad ir nedidelių. Išsiaiškinus santykius, nuoskaudų nebėliks. Taigi laišką gavo Petra Lobner, kaimynų mergaitė, kuri jai, penkiametei, neatidavė nė vieno savo triušio, nors jie šitaip dauginosi, na, kaip dauginasi triušiai. Petra gavo *lik sveika!* Laišką gavo ir futbolo klubo prezidentas, nes būdamas komandos treneriu neleido Kati žaisti drauge su berniukais. Ne, ji nemėgo žaisti futbolo, bet būti atstumtai tik todėl, kad esi mergaitė? *Likite sveiki!* Surūgęs vairuotojas, kuris neįleido jos į autobusą, nors – stovėdamas prie šviesoforo – galėjo paprasčiausiai atidaryti duris, tačiau tik žvilgtelėjo į ją ir priekaištingai pabaksnojo į laikrodį ant riešo. *Likite sveiki!* Arba vaikinukas – vadinti buvusiuoju jam būtų per daug garbės, – su kuriuo patyrė pirmąjį kartą. Po vyno šventės.

Ji to norėjo, nes buvo įsimylėjusi. Tik ne taip. O jis tik norėjo. Visi ją buvo įspėję. *Lik, po velnių, sveikas!*

Su kiekvienu laišku vis giliau į Kati galvą smelkėsi suvokimas, kad atsisveikina ne tik su praeitimi, bet ir su savo gyvenimu šiame miestelyje. Kad netrukus iškeliausianti, tiesiog turinti iš čia iškeliauti. Juk per visus tuos metus čia taip ir nerado savo vietos. Nei profesijos, kuri jai teiktų pasitenkinimą, nei vyro, kuris ją iš tiesų mylėtų ir kurį ji galėtų mylėti pasitikėdama, nei iš tos meilės gimusio vaiko. Ji nepasodino nė vieno medžio, net raktažolės. Galbūt visa tai rasis kur nors kitur. Kati troško pagaliau sužinoti, ką gi jai daryti su ta keista dovana, vadinama gyvenimu. Regis, dar nebuvo jos iki galo išvyniojusi, o jau matė galiojimo laiką.

Lig šiol ji negalėjo iškeliauti, palikti motinos vienos po tėvo mirties. Nors visuomet troško iškeliauti į pasaulio kraštą ir ten surasti laimę, kaip senovės pasakojimų veikėjos ir veikėjai. Tik iškeliaujančiajam tenka atsisveikinti ne tik su nuoskaudomis ir nusivylimais, jam tenka atsisveikinti ir su visais gerais prisiminimais.

Tad Kati rašė laiškus ir žmonėms, kuriems turėjo už ką padėkoti. Šiuos laiškus rašė ranka, o tai buvo neįprasta, nes kelis dešimtmečius nebuvo to dariusi ir dabar teko prisiminti savo rašyseną.

Laišką gavo automobilių taisyklos mechanikas, suteikęs penkių procentų nuolaidą, nes ji esanti labai maloni klientė. Pirmoji geriausia draugė, davusi paskaityti savo dienoraštį jai, vieninteliam žmogui pasaulyje. Kaimynė, kuri visuomet paskolindavo žoliapjovę, kai josios, paleidusi dūmų kamuolį, gavo galą. Trisdešimt laišku, trisdešimt kartų širdis kone per gerklę išlipo, trisdešimt *likite sveiki*.

Trisdešimt pirmojo laiško adresatė negaus ranka rašytų eilučių.

Gudruna Lupenau gyveno gebenėmis apaugusiame vasarnamyje. Kati nuspaudus nutrintą varinį skambučio mygtuką, niekas neatidarė. Kati palauks. Daugiausia valandą. Tai buvo viena jos pačios nustatytų taisyklių. Kita buvo laišką pradėti skaityti išsyk, vos su gavėju susidūrus akis į akį, kad prieš tai neįsiveltų į pašnekesį (kaip kad nutiko su spausdintu laišku Markui, pirmajam bučiniui, ir ranka rašytu laišku Frankui, pirmajam tikram bučiniui).

Po keturiasdešimt trijų minučių į kiemą įsuko geltonas „Fiat 500“ ir iš jo išlipo Gudruna Lupenau, kuri ir sulaukusi septyniasdešimt dvejų metų buvo nė kiek ne mažiau imponantiška negu anuomet. Aukšto stoto, apsilvikiusi smėlio spalvos megztuką, dailiai pakirptais žilais plaukais. Jos akys džiaugsmingai žybtelėjo, per akinius raudonais rėmeliais išvydusios Kati.

– Vaje, Kati! Ką čia veiki? Kaip gera vėl tave matyti po šitiek metų! Kiekgi jų praėjo? Et, koks skirtumas! Kaip mėgau tavo juoką, tu tiesiog švytėdavai džiaugsmu! – Iš kelnų kišenės ji išsitraukė namų raktą. – Jei būčiau žinojusi, kad šiandien aplankysi savo senąją klasės auklėtoją, būčiau anksčiau grįžusi. Sėdėjau ant suolo prie upės, ar žinai jį? Tik praėjusiais metais bendruomenė pastatė. Važiuoji pro senąją sodybą, žinai, tie apkeisti trobesiai, ir jau netoli. Man ten visuomet gera pamąstyti ir paganyti mintis. – Ji atvėrė namų duris. – O dabar pasakok, kokių reikalų pas mane atvykai. Ar nori atsigeri? Ak, juk nieko neturiu. Tik kavos, ko jau ko, o jos tai visada!

Šio malonaus balso, kuris sulig kiekvienu puikiai artikuliuotu skiemeniu, regis, galėjo virsti priekaištingu, Kati nebuvo girdėjusi daugybę metų. Vos ištarusi pirmąjį žodį, ji vėl susijaudino, kaip būdama šešerių, kai ją pakvietė prie lentos ir prieš visą klasę turėjo išspręsti matematikos uždavinį. Kati pasijuto kaip medis, kuris bėgant metams, nors ir įgauna daug rėvių, viduje lieka tas pats.

Ji greitai išsitraukė laišką iš voko ir išskleidė sviestinį popierių. Virpančiu balsu ėmė skaityti:

Ponia Lupenau,

Jūs iš manęs atėmėte pasitikėjimą savo jėgomis, parašiusi rekomendaciją į vidurinę mokyklą. Aš taip stengiausi ir tiek kaliau prieš ketvirtąją klasę, kad iš visų dalykų pagerinau pažymius. Jūs tais metais mane taip dažnai gyrėte ir vis tiek nerekomendavote manęs į gimnaziją. Aš tiesiog negalėjau patikėti. Visą savaitę verkiau, nesuvokdama, ką padariau ne taip. Ir kodėl mane visą laiką apgaudinėjote ir šitaip su manimi pasielgėte?

O aš Jus taip mylėjau. Anuomet dėl Jūsų net ketinau tapti mokytoja.

Todėl Jūsų išdavystė man buvo dar skaudesnė.

Kiti po tokio įvykio būtų atsitiesę, vedami troškimo visiems parodyti, ką gali. Bet aš tebuvo sugniuždyta mergaitė, kuri nuo tol galvoja esanti nepakankamai protinga. Kaskart išgirdusi, kad kas kitas yra baigęs gimnaziją, pasijuntu lyg antrarūšis žmogus. Tik širdies gilumoje jaučiu, kad tai būtų pavykę ir man, jei Jūs anuomet būtumėte suteikusi galimybę, užuot pamynusi mano pasitikėjimą savimi.

Kati padavė laišką Gudrunai Lupenau. Paskutinius du žodžius seniai mokėjo atmintinai. Kaip visuomet paskutinė dalis buvo sunkiausia. Kaip visuomet ji turėjo giliai įkvėpti, kad rastų savyje jėgų žiūrėti į tai santūriai. Net jei tik tą vieną akimirką.

Likite sveika.

Kati įspraudė Gudrunai Lupenau laišką su voku į delną, tuomet atsuko jai nugarą. Greitai nueiti buvo svarbu, kad žmogus neturėtų laiko sureaguoti. Jos senoji auklėtoja sureagavo tuč-tuočiau, keliais skubriais žingsniais ją pasivijo ir verkdama apglėbė.

– Ak, Kati, mano Kati! Labai atsiprašau! Man labai gaila, baisiausiai gaila!

Kati jos neapkabino – nenorėjo priimti atsiprašymo iš Gudrunos Lupenau ir juolab jai atleisti. Tenorėjo iš čia dingti.

– Juk aš tik gero norėjau! – trūkčiojančiu balsu ištarė Gudruna Lupenau.

Sakinys, kurio Kati niekuomet nemėgo. Jis buvo toks savanaudiškas, lengvabūdiškas.

– Ne, nenorėjote!

Senoji mokytoja paleido ją iš savo glėbio ir atgalia ranka šiaip taip nusišluostė nuo veido ašaras.

– Juk taip pasielgiau tik todėl, kad to reikalavo tavo motina.

– *Mano motina?*

– Taip. Anuomet per tėvų susirinkimą jai džiugiai papasakojau, kokia tu stropi ir kad galiu rekomenduoti tave stoti į gimnaziją. Bet ji to nenorėjo.

– Bet... kodėl gi?..

Gudruna Lupenau laikė laišką rankose, tarytum šis būtų lipnus ir nemalonus lygusių gaudyklė.

– Ji tikino, kad tau šito reikia, kad tu – mergaitė, turinti įveikti kliūtis. Aš atsakiau, kad ji neprivalo paisyti rekomendacijos ir leisti tave į gimnaziją, o aš norėčiau raštiškai įvertinti tavo pasiekimus. Ji ėmė maldauti šito nedaryti, neva tai judvi tik sukiršintų, negi aš to norinti? Dukrą nuteikti prieš motiną. Aš niekaip negalėjau suvokti jos prašymo, buvau tiesiog pritrenkta. Buvau tikra, kad sugebėtum baigti gimnaziją. Tačiau priešais mane stovėjo raudanti motina, kuri teigė norinti savo vaikui tik geriausio.

Gudruna Lupenau garsiai nurijo seilę.

– Anuomet buvau dar jauna mokytoja. Dar keleri metai, ir manęs niekas nebūtų galėjęs išmušti iš vėžių, tačiau anuomet... Visada tikėjausi, kad tas sprendimas buvo teisingas. Dabar... baisiai apgailestauju! Juk savo klaidos niekada negalėsiu atitaisyti. – Ji vėl apkabino savo mokinukę.

Tuomet Kati suprato, kad kartais net apkabinimas gali būti likimo smūgis.

* * *

Kati sulaužė savo pagrindinę taisyklę: perskaičiusi laišką pasiliko pas buvusią auklėtoją. Išgėrė šviežiai užplikytos kavos su sutirštintu pienu, nors jos visai nenorėjo. Nušluostė ašaras nuo Gudrunos Lupenau veido žydrų popieriniu rankšluosčiu, kuris buvo ant virtuvės stalo, ir suteikė savo senajai mokytojai paguodos, nors jai pačiai jos reikėjo daug labiau.

Tik po gerų dviejų valandų tarė „Likite sveika“ ir iš tiesų tai norėjo pasakyti.

Tuomet nuėjo prie upės – pro gėlių darželius iki miestelio pakraščio, pro apleistą sodybą prie suoloelio, ant kurio buvo galima paganyti mintis. Kati jos mintys regėjosi tokios sunkios, lyg ją pačią slėgtų prie žemės.